

Sivistysvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntönnö 23.9.2022

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun hallituksen esitykseen liittyen ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

Teema: Talousarvioesityksen keskeiset painotukset ja kipupisteet, mm. oppivelvollisuuden laajentuminen ja uudistuksen toimeenpanon resurssitilanne, lukiokoulutuksen laatustrategian toimeenpano, koulutuspaikkojen alueellinen riittävyys.

OSKU ottaa tässä lausunnossaan kantaa ainoastaan ammatillista opiskelijoita koskevaan osuuteen.

Yleistä

Ammatilliseen koulutukseen kohdistuneet rahoitusleikkaukset (2013–2018) ovat asettaneet haasteita laadukkaalle ja opiskelijälähtöiselle ammatillisen koulutuksen reformin täysmittaiselle toimeenpanolle oppilaitostasolla vuodesta 2018 lähtien. Haasteet ovat jatkuneet koronapandemian myötä 2020 alkaen, 2021 oppivelvollisuuden laajentamista toimeenpannessa sekä vuonna 2022 Ukrainan sodan myötä aiheutuneeseen kustannusten nousun ja maahantulijoiden kotouttamisen. Ammatillisen koulutuksen rahoitus on turvattava ja rahoitustasoa viipymättä korotettava. Tällä hetkellä lisää rahoitusta tarvitaan erityisesti opettajan antaman opetuksen määrän riittävyyden varmistamiseen, henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelman laadukkaan toteuttamisen vaatiman ohjauksen varmistamiseen, erityisopiskelijoiden riittävän tuen mahdollistamiseen sekä työpaikoilla tapahtuvan oppimisen vaatiman riittävän opiskelijan opettamisen ja ohjauksen turvaamiseen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien saaman perusrahoituksen tasoa on myös nostettava ja lukuisista erillisistä, oppilaitoksia kuormittavista rahoitushauista on pyrittävä eroon. Oppilaitosten tulee voida keskittyä ydintehtäviinsä eli opetukseen sen sijaan, että resursseja joudutaan jatkuvasti laittamaan hakijoille.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen ehdotetaan 1,3 mrd. euroa, joka on 45 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoa jatketaan. Uudistukseen ehdotetaan kohdistettavan aiempien päätösten mukaisesti 102 milj. euroa v. 2023. Ammatillisen koulutuksen rahoituspohjan vahvistamiseen ehdotetaan 50 milj. euron pysyvää rahoitusta vuodesta 2023 lukien. Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen ehdotetaan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 30 milj. euroa.

Lausunto 29.9.2022

OSKU on tyytyväinen rahoituksen lisäämiseen varsinaiseen talousarvioon nähden, mutta huomauttaa että Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut, että lähihoitajien koulutukseen tarvittaisiin lakiesityksen vuoksi 148 miljoonan euron määrääkainainen lisäpanostus vuosille 2020-2024 (laskettuna vuoden 2020 talousarvioesityksen mukaisella opiskelijavuoden hinnalla). 148 milj. euron lisämäärärahan tarve on arvioitu siten, että sillä saataisiin tuotettua varantoon 5 000 lähihoitajaa. Uusia opiskelijoita otettaisiin pääosin kolmena ensimmäisenä vuotena, laskennallisesti noin 1 700/vuosi.

OSKU toivoo, että ammatillisen koulutuksen arvostusta lisätään yhteiskunnassa entistä enemmän. Tutkinnon suorittaneiden on voitava tuntea yhä enemmän ammattiylpeyttä valitsemaansa alaa kohtaan, jotta motivaatio jäädä alalle pysyy. Laadukkaalla ja riittävällä määrällä opinto-ohjausta pystytään varmistamaan, että jokainen nuori opiskelee aidosti itselleen parhaiten sopivalla alalla ja tietää mahdollisuudesta jatko-opintoihin.

OSKU huomauttaa, että pelkkä aloituspaikkojen lisääminen lähihoitajien määrän lisäämiseksi ei riitä vaan resursseja on aidosti varattava arvioiden mukaisesti, jotta koulutuksen laatu ei kärsi. Laadukkaat ja määrältään korkeat opiskelupaikat eivät siltikään takaa yksistään riittävää määrää lähihoitajia, vaan alan suosiota on saatava kasvamaan ja hakijamäärää nostettua. Elinikäisen oppimisen ja täydennyskoulutusten merkitys kasvaa yhä enemmän tulevaisuudessa nopeasti muuttuvassa maailmassa, joten lisäkouluttautumisen mahdollisuus on taattava työelämässä oleville ammattilaisille koko työelämän ajan ammattitaidon vahvistumiseksi sekä työn mielekkyyden lisäämiseksi.

Ammatillisella toisella asteella sosiaali- ja terveystieteille hakeneiden määrä on vähentynyt selvästi viime vuosien aikana. Vuonna 2014 hakeneita oli yhteensä 13300 aloituspaikkojen ollessa 5600, kun vuonna 2022 vastaava luku hakeneissa oli reilu 8000 ja aloituspaikoissa 5100. Jotta lähihoitajia saataisiin koulutettua enemmän tulevaisuudessa, on selvää, että pelkkä lisäys aloituspaikkoihin ei tuo kaivattua ratkaisua ongelmaan. Hoitoalasta on tehtävä entistä kiinnostavampi ja arvostettavampi alavalinta useammalle nuorelle, jotta hakijoita saadaan tarpeeksi. (Vipunen, ammatillisen koulutuksen yhteishaku)

On tärkeää, että oppivelvollisuuden laajentamiseen on varattu riittävästi rahoitusta. Oppilaitoksilta tulleiden kokemusten mukaan suunniteltu rahoitus ei kuitenkaan ole riittävää, joten pidämme erityisen tärkeänä, että siitä huolimatta kaikki koituneet kulut korvataan täysmääräisesti oppilaitoksille, jotta opetuksen laatu ei kärsi. Oppilaitoksilla on suuria haasteita saada yhdenvertaisuus toteutumaan, kun eri opiskelijoita koskevat erilaiset säädökset ja esimerkiksi samassa tilassa voi olla opiskelijoita oppivelvollisuuden piirissä ja sen ulkopuolella, ja tulevaisuudessa vielä heitä jotka eivät ole oppivelvollisia mutta oikeutettuja maksuttomuuteen.

Kannamme suurta huolta erityistä tukea sekä vaativaa erityistä tukea tarvitsevista, joille ei meinaa löytyä kaikkialta Suomesta opiskelupaikkaa erityisammattioppilaitoksesta tai tarvittavaa tuen määrää tavallisessa oppilaitoksessa. Tämän vuoksi määrärahoja tulisi

nostaa niin, että opiskelupaikat erityisissä ammattioppilaitoksissa kasvaisivat niillä seuduilla, jossa haastetta on. Opiskelijoilla tulee olla asuinpaikasta riippumatta tosiasiallinen oikeus saada sen verran tukea, kuin tilanne edellyttää. Ei ole millään tavalla opiskelijan, työelämän tai oppilaitoksen etu, jos erityistä tukea tarvitseva joutuu opiskelemaan muiden mukana vailla tukitoimia.

Näemme myös opinto-ohjauksen keskeisenä teemana tasa-arvon ja laadun näkökulmasta. Hallitusohjelmaan kirjattu jälkiohjausoikeus ammatilliselle puolelle on erittäin tervetullut ja tärkeä uudistus, mutta tämän lisäksi ammatillinen koulutus tarvitsee kipeästi lisää ohjaajia. Erilaisten laskelmien mukaan, jotta tavoite edes 200 opiskelijasta ohjaajaa kohden toteutuisi tarvittaisiin jopa 500 opinto-ohjaajaa lisää. Pahimmillaan yhdellä opinto-ohjaajalla voi tällä hetkellä olla noin 800 opiskelijaa ohjattavissa, ja se on aivan liikaa, jotta laadukas ja yksilöllinen opinto-ohjaus olisi aidosti kaikkien opiskelijoiden saavutettavissa. Eroja paikkakuntakohtaisesti on paljon, ja se on hyvin ongelmallista yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Olemme tyytyväisiä ammatilliselle puolelle tehtyihin suuriin lisäyksiin hallituskauden aikana, mutta haasteita tekee se, että ne ovat ainoastaan määräaikaista. Oppilaitokset ovat joutuneet palkkaamaan ohjaus- ja opetushenkilöstöä määräaikaistavalla sopimuksella, ja huolena on, mitä tapahtuu näiden loppuessa. Mahdollisimman ennustettava ja kauaskantoinen rahoitus mahdollistaa parhaan opetuksen laadun opiskelijoille. 1.8.2022 voimaantullut lakipykälä opetuksen määrästä ammatillisille perustutkinto-opiskelijoille vaatii myös toteutuakseen sen, että osaan oppilaitoksista palkataan lisää opettajia ja ohjaajia pysyvästi.

”Oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun 5 milj. euroa.”

OSKU suhtautuu myönteisesti uudistukseen ja pitää tärkeänä, että oppisopimuskoulutusta kehitetään eteenpäin. Opinto-ohjaajien tulee kannustaa nuoria yhtä lailla myös oppisopimuksen piiriin nuoren niin halutessa. Tulevaisuudessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijalla on aidosti mahdollisuus siirtyä joustavasti oppilaitosmuotoisesta oppisopimusmuotoiseen koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä opiskelija pystyy entistä joustavammin siirtymään suorittamaan opintojaan oppisopimusmuotoisesti ja oppisopimusmuotoisesta koulutuksesta pois, mutta tätä joustavuutta on edistettävä huomioimalla uudistuneen lainsäädännön luomat mahdollisuudet esimerkiksi opintososiaalisissa eduissa

Opintotuki

Opintotukeen ehdotetaan 757 milj. euroa, joka on 54 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Opiskelijan omia tulorajoja ehdotetaan korotettavaksi 50 prosentilla vuoden 2021 tasosta 1.1.2023 alkaen. Myös koulumatkatuen saajamäärä ja määrärahatarve kasvaa maksuttoman toisen asteen uudistuksen vuoksi. Alueellisen opintolainahyvityksen kokeiluun ehdotetaan 6 milj. euroa.”

OSKU kannattaa lämpimästi tulorajojen nostoa, ja pitää sitä erittäin tärkeänä asiana opiskelijoiden työssäkäyntimahdollisuuksien parantamiseksi. OSKU kuitenkin huomauttaa, että nykytilanteessa lainsäädäntö kohtelee eriarvoisesti toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia verrattuna korkeakouluopiskelijoihin, joilla taas palkalliset harjoittelujaksot eivät vaikuta opintotukioikeuteen, vaan näistä kertyvät ansiotulot huomioidaan opintotuen tulovalvonnan yhteydessä. Osa harjoitteluista voi olla kestoaltaan vain muutamia viikkoja, ja on kohtuutonta, että opiskelijat joutuvat kelan perintäkierteeseen sen vuoksi. Opintotuen tulee mahdollistaa oppisopimuksella opiskelu tulorajoihin perustuen.

Huoltajien tulot eivät saisi vaikuttaa nykyisenkaltaisesti, esimerkiksi että huoltajan uuden aviopuolison tulotkin voivat estää vanhemman luona asuvalta opiskelijalta tuet, vaikka hänellä ei ole mitään elatusvelvollisuutta opiskelijaan. Yhä useampi opiskelija joutuu nykyään muuttamaan varhaisessa vaiheessa pois vanhempien luota. OSKU vaatii, että huoltajien tulojen vaikutus opintotukeen on poistettava ja myös alle 17-vuotiaat on otettava opintotuen piiriin.

Opintojen rahoittamiseen toisella asteella on saatavilla myös opintolainaa. Opintotukijärjestelmää ei kuitenkaan tule kehittää lainapainotteiseksi, eikä opiskelijan toimeentulon edellytyksenä saa olla opintolainan nostaminen. OSKU myös vaatii, että opiskelijalta ei saa evätä oikeutetta toimeentulotukeen, sillä perusteella, että hän ei ole nostonut opintolainaa. Opintolainahyvityksen laajentamista koskemaan myös toisen asteen opiskelijoita tulisi laajemmin selvittää.

Toiminnalliset tavoitteet

— Ammatillisen koulutuksen saatavuus turvataan koko maassa. Koulutuksen järjestäjät huolehtivat ensisijaisesti oman toiminta-alueensa väestön osaamistarpeista turvaten erityisesti perusasteen päättävien ja muiden vailla toisen asteen tutkintoa olevien koulutuspalvelut sekä tarjoten riittävästi jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia alueen työikäiselle väestölle.

— Lähihoitajakoulutuksen määräaikaaisella resurssilisäyksellä turvataan henkilöstön saatavuutta iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa henkilöstömitoituksesta säädetyn mukaisesti. Hoiva-avustajakoulutusta lisätään työvoimakoulutuksena.

— Koulutuksen rahoitus pohjaa vahvistamalla turvataan riittävä opetuksen ja ohjauksen taso kaikille ammatillisen koulutuksen opiskelijoille.

— Vahvistetaan opiskelijoiden osaamista, johon koronaviruksen on vaikuttanut negatiivisesti. Vahvistetaan opiskelijoiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä ehkäistään syrjäytymistä.

— Koulutuksen osaamisperusteisuutta vahvistetaan kehittämällä jatkuvasti tutkintorakennetta ja tutkintoja yhteistyössä ammatillisen koulutuksen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa.

Lausunto 29.9.2022

— Työpaikkojen roolia keskeisenä oppimisympäristönä vahvistetaan. Työpaikalla järjestettävää koulutusta toteutetaan tarpeen mukaan joustavasti koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistamisen kokeilua jatketaan nuorten kouluttautumisen ja työllistymisen tukemiseksi.

— Koulutuksen järjestäjät kehittävät ja ottavat käyttöön yksilöllisten opintopolkujen toteuttamista tukevia pedagogisia toimintamalleja ja ohjauspalvelujen malleja sekä niitä tukevia digitaalisia ratkaisuja, jotka parantavat toiminnan vaikuttavuutta.

— Koulutukseen hakeutumista ja pääsyä tehostetaan jatkuvan haun väylää ja digitaalisia palveluita kehittämällä. Yhteishaun avulla turvataan perusopetuksen päättävien oppivelvollisten välitön sijoittuminen jatko-opintoihin.

— Koulutuksen järjestäjät kehittävät aktiivisesti järjestäjäverkostoa sekä keskinäistä yhteistyötä ja työnjakoa toiminta-alueillaan.

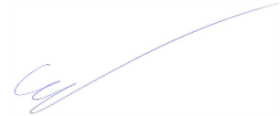
OSKU allekirjoittaa tavoitteen ja siihen kirjatut toimenpiteet täysin, mutta muistuttaa, että niiden saavuttaminen vaatii riittävästi pysyvää rahoitusta toteutuakseen. Ammatilliselle koulutukselle annettu lisärahoitus oli erittäin tervetullut vuosia kestäneiden leikkausten jälkeen, mutta eivät silti auta pysyvästi korvaamaan vuosia kestäneiden koulutusleikkausten tuhoa. **Ammatillinen koulutus tarvitsee pidempikestoista panostusta rahoitukseen, jotta koulutusleikkausten arvet ja poikkeusolojen tuomat haasteet pystytään aidosti korjaamaan.**

Helsingissä 29.9.2022

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry

Venla Tilli
puheenjohtaja

Eemeli Rajala
pääsihteeri

Lisätietoja:

- edunvalvonnan koordinaattori Emma Holsti, emma.holsti@osku.info, 0404108814